

Юшко С.В., к.е.н., доц.

Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

ПОДАТКИ НА МАЙНО ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Важливу роль у формуванні доходів бюджетів зарубіжних країн грають майнові податки. Зазначена група обов'язкових платежів характеризується відомими перевагами: майже не існує можливостей для ухилення від оподаткування, стабільність надходжень, відносна простота адміністрування.

В Україні справляється комплексний податок на майно, до складу якого входять плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та транспортний податок. Плата за землю є історичним платежем, що стягується з моменту набуття Україною незалежності. Два інших податки у складі податку на майно є відносно новими платежами для вітчизняних податкоплатників: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки з'явився у переліку місцевих податків з 2011 р., транспортний податок – з 2015 р. Фіскальне значення податку на майно поступово зростає: за підсумками 2017 р. він забезпечує 2,86 та 12,66 % у доходах Зведеного бюджету та доходах місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) відповідно [1]. Слід відзначити, що податок на майно включений до переліку місцевих податків і зборів та згідно з нормами бюджетного законодавства формує ресурсну базу виключно місцевих бюджетів. Найвагоміші надходження у складі податку на майно забезпечує плата за землю – 90,8 % за підсумками 2017 р. 79,0 % від даних надходжень забезпечують платежі юридичних осіб. Плата за землю надходить до бюджету у формі земельного податку (останній забезпечує 33,2 % загальної суми плати за землю) та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності (остання забезпечує 57,6 % загальної суми плати за землю) [1]. Зростання фіскальної ролі плати за землю відбувається у зв'язку із змінами, що вносяться до податкового законодавства: переглядом податкових пільг, уточненням об'єктів оподаткування, зміною податкових ставок. Не зважаючи на те, що в основу розрахунку плати за землю покладено нормативну грошову оцінку земельних ділянок, яка щорічно індексується з урахуванням індексу споживчих цін, а відтак забезпечує зростання розрахованих сум податку в умовах інфляційного знецінення коштів, законодавець додатково переглядає ставки податку. Зокрема, з січня 2015 р. ставка земельного податку на земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, може затверджуватися на рівні у межах 3 % від нормативної грошової оцінки (до 2015 р. ставка була фіксованою і становила 1%); максимальна гранична ставка податку на сільськогосподарські угіддя визначена на рівні 1 %, тоді як до 2015 р. розміри ставок були диференційованими: для ріллі, сіножатей та пасовищ – 0,1 %; для багаторічних насаджень – 0,03 % нормативної грошової оцінки земельних ділянок. Зростання, як бачимо, очевидне: у 3, 10 та 33,3 рази за приведеними категоріями земель [2].

Новозапроваджені податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та транспортний податок характеризуються істотно меншим фіскальним значенням: частка даних платежів у загальних надходженнях від податку на майно становить за підсумками 2017 р. 8,3 та 0,9 % відповідно [1]. Слід зауважити, що названі податки покликані були зіграти роль податків на розкіш для багатих членів суспільства, тим самим забезпечивши реалізацію функцію соціальної справедливості в оподаткуванні, яка після скасування прогресивного оподаткування доходів працівників, нарахованих у формі заробітної плати та прирівняних до неї виплат, фактично не виконується. На практиці даний задум реалізується лише частково. Дійсно, бюджет щороку на 25000 грн поповнюють: а) особи, що мають зареєстровані легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового року) та б) особи, що мають у власності об'єкт (об'єкти) житлової нерухомості, загальна площа якого перевищує 300 м² (для квартири) та/або 500 м² (для будинку). Разом з тим, наявність кількох об'єктів нерухомості з сумарною площею, що перевищує зазначені 300 м² (для квартири) та/або 500 м² (для будинку) не є підставою для сплати до бюджету зазначених 25000 грн, що суттєво звужує потенціал надходжень коштів до бюджету. Окрім того, недостатньо обґрунтованим при обчисленні суми даного податку є використання показника «площа об'єкта нерухомості», й до того ж безприв'язно до норм володіння нерухомістю. Більш логічно було б спиратися на оціночну вартість наявної нерухомості.

Таким чином, бачимо, що потенціал майнового оподаткування реалізується в Україні далеко не повною мірою: основним майновим податком лишається плата за землю, що забезпечує зростаючі надходження до бюджетів місцевого самоврядування завдяки щорічній індексації грошової оцінки земельних ділянок та періодичному підвищенню ставок оподаткування. Обов'язкові платежі (транспортний податок та податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки), що мали б виконувати роль податків на розкіш, через свідомі чи несвідомі прогалини законодавства лише частково виконують дану функцію, а в окремих випадків ще й зачіпають інтереси пересічних громадян, безпідставно лишаючи їх частини доходів, що є неприпустимо. Поза увагою лишаються інші потенційні об'єкти для обкладання цим податком: літаки, вертольоти, яхти, твори мистецтва тощо. У зв'язку із зазначеним законодавець має переглянути наявні правила стягнення податку на нерухоме майно, що забезпечить зростання доходів бюджетів місцевого самоврядування, особливо актуальне в умовах взятого країною курсу на децентралізацію, та дозволить повніше реалізовувати принцип соціальної справедливості в оподаткуванні.

Використана література:

1. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua>.
2. Юшко С. В. Використання податкової ставки як інструменту забезпечення зростання доходів бюджету в Україні / С. В. Юшко // Фінанси України. – 2018. – № 2. – С. 109-128.